

ET JUBILEUMSMAGASIN
FRA OPPLYSNINGSVESENETS FOND

OVF • 1821-2021

200 år i fellesskapets tjeneste

Prestegård har blitt skolegård

SIDE 4

Stedsutvikling i havgapet

SIDE 12

Fra bondegård til byutvikling

SIDE 18

Forsidefoto og innside:

KLÆBU PRESTEGÅRD, oppført i 1840. Eidsvollsmannen Jacob Darre kom fra Klæbu prestegård. Her var det også lærerskole. Noen prestegårder blir solgt til privatpersoner. Andre, som har stor kulturhistorisk verdi, blir leid ut og tatt i bruk til nye formål. Klæbu prestegård er i dag et forpaktningsbruk. Det er viktig for OVF at prestegårdene blir brukt på en måte som kommer lokalsamfunnet til gode – enten det er som forsamlingslokale, overnattingssted, forsøksgård, skole eller museum. FOTO: ANNE LISE NORDHEIM

Utgiver: Opplysningsvesenets fond

Design: Fete Typer

Trykk: RK Grafisk

Opplag: 35 000

Redaksjon: Judy Velle Hafredal, Stig Fossum, Sigrunn Berdal og Morten Ryen

OVF • 1821-2021

Aktiv samfunnsbygger

Opplysningsvesenets fond (OVF) har gjennom 200 år bidratt til samfunnsutvikling av stor betydning for landet. Fremsynte Eidsvollsmenn så verdien av å organisere de betydelige statskirkelige eiendommer slik at den økonomiske avkastningen som ble skapt både skulle bidra til opplysning for allmenheten og sikre tjenlige prestegårder landet rundt. Å sikre nødvendige bidrag til den videre oppbyggingen av Universitet i Oslo var også en viktig drivkraft.

Prestegårdene har foruten å sikre presten bolig og lønn bidratt til å legge grunnlaget for blant annet skole, sosialomsorg, landbruk og hagebruk. Det har også vært knyttet forskning til prestegårdene. Prestens rolle i lokalsamfunnet hadde en langt større og bredere betydning på 18- og 1900 tallet enn i dag.

Med dette jubileums-magasinet vil vi ikke bare speile viktige deler av denne historien, men også vise OVF's

aktive bidrag til samfunnsbyggingen i vår tid. Som en stor grunneier landet over arbeider vi gjennom vårt datterselskap Clemens Eiendom aktivt med eiendomsutvikling i samarbeid med kommuner og næringsliv. Vi er også gjennom Clemens Kraft en av de største utbyggere av klimavennlige småkraftverk landet over. Dette, sammen med aktiv og bærekraftig finansforvaltning skaper verdier som kommer fellesskapet til gode. Vedlikehold av våre gamle steinkirker blir ett viktig fokus i årene fremover.

Den norske kirke skal etter hvert overta prestegårder med særlig kirkelig betydning. For de som blir igjen i OVF arbeider vi med ny bruk til samfunnets beste.

Historien om OVF er en viktig del av historien om Norge. God lesning.

Ole-Wilhelm Meyer
Direktør OVF

Med dette jubileums-magasinet vil vi ikke bare speile viktige deler av denne historien, men også vise OVF's aktive bidrag til samfunnsbyggingen i vår tid.

OLE-WILHELM MEYER, DIREKTØR I OVF

Innhold

Prestegård har blitt skolegård	4	Presten – midt i folks liv	25
Prestegården i Alvdal blir hestgiveri	10	Det er gull i grønne investeringer	26
Præstgar'n bærer tradisjonen videre	11	Kraftig vekst i småkraft	28
Stedsutvikling i havgapet	12	Olavsflammen fra Stiklestad	32
Prestegårdshistorie gjennom 200 år	16		
Fra bondegård til byutvikling	18		
Kvinner på prestegården	22		
Lyngdal som mønsterbruk	23		
OVF avgjørende for stedsutvikling	24		

Følg oss på

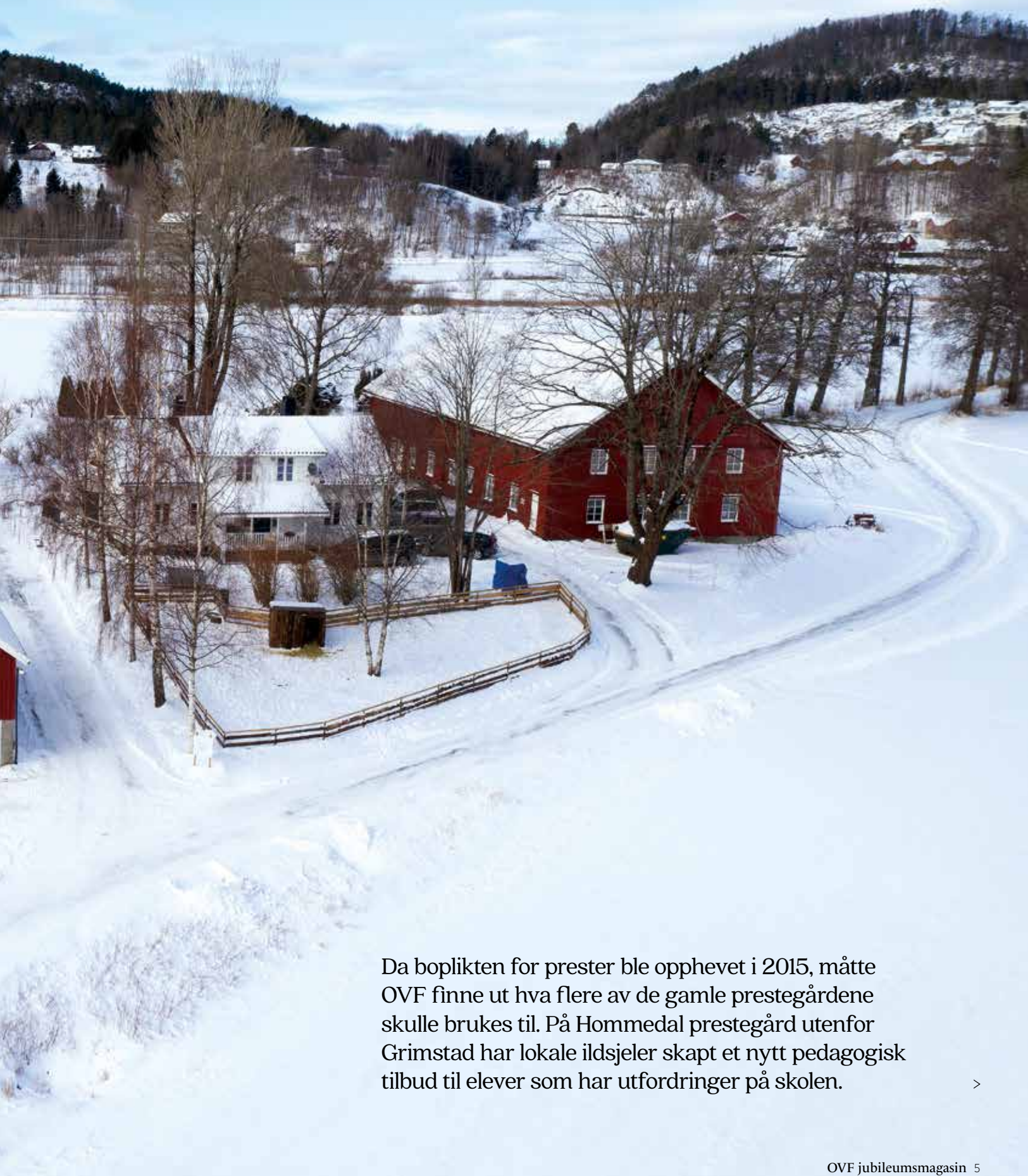

ovf.no

An aerial photograph of a snowy landscape. In the foreground, a cemetery with several wooden crosses is visible. To the right, there is a large red barn with a white roof. In the middle ground, a large white manor house with a red roof and a small blue entrance is situated. The background shows a snow-covered field and a forested hillside under a blue sky with light clouds.

Prestegård har blitt skolegård

Landlig. Hommedal prestegård ligger for seg selv, omgitt av jorder og skog, bare noen kilometer utenfor Grimstad.
FOTO: TROND A. ISAKSEN

Da boplikten for prester ble opphevet i 2015, måtte OVF finne ut hva flere av de gamle prestegårdene skulle brukes til. På Hommedal prestegård utenfor Grimstad har lokale ildsjeler skapt et nytt pedagogisk tilbud til elever som har utfordringer på skolen. >

Hjemme. Bernt og Siri Eide tok med seg de tre ungene og flyttet fra Oslo og hjem til Grimstad for å dra igang Hommedal skolegård. Han er sosionom, hun er barneverns-pedagog. – Vi har gått «all in» her, sier de. ALLE FOTO: TROND A. ISAKSEN

Hommedal prestegård ligger landlig til, omgitt av jorder og litt skog, bare noen kilometer vest for Grimstad. Et par sauer i en liten innhegning og en liten flokk høner hilser besøkende velkommen. Innenfor dørene til den staselige, hvitmalte hovedbygningen yrer det av lyd og liv. 12 elever fra mellomtrinnet på ulike lokale skoler har sin ukentlige dag på skolegården. De møtes til frokost, som vanlig. Voksne og barn småprater om løst og fast. Det er en forventningsfull stemning rundt bordene.

TRYGGE VOKSNE

Etter frokost er det SOFT-samling. SOFT står for sosial ferdighetstrening. Elevene sitter i en halvsirkel. I midten står Christine Mortensen, pedagogisk leder på Hommedal. I dag skriver hun «Tålmodighet» på en flip-over. Dagens tema er å øve seg på tålmodighet, og første øvelse er å bygge korthus. Elevene jobber konsentrert to og to et kvarters tid. Noen greier å bygge opp tre etasjer, andre ingen, men alle får oppleve at korthus faller lett sammen. Det er frustrerende! Christine tar en runde på hva hver enkelt føler – sinne, frustrasjon, uro – når en ikke får til det en vil, og hvordan vi kan håndtere det. Etterpå er det tid for «sovende elefant», en avslapningsøvelse der alle ligger på gulvet med lukkede øyne og puster med magen.

FLEKSIBELT OPPLEGG

– Samlingen er en veldig viktig øvelse. Det å sitte stille, ha fokus på hva læreren forteller, rekke opp hånda når du vil si noe, det er sånt som enkelte kan ha problemer med i skolehverdagen, forklarer Christine. Hun er nøye med å understreke at dagen på Hommedal ikke er en fridag for elevene.

Matglede. På kjøkkenet er mat- og helsejengen i gang med å lage taco. De har laget mye

– Dette er en del av det pedagogiske tilbudet, vi følger lærerplanen. Mens den vanlige skolen bruker mest tid på det faglige innholdet, er tilbudet her rettet inn mot de generelle målene i læreplanen. De handler om mestring, skapende arbeid, forståelse og samarbeid.

Dette skal være et avbrekk fra en skolehverdag som for mange er krevende, uten det stramme opplegget med timer avbrutt av friminutt før ny time. Vi har en plan med dagen, men vi stresser ikke med å følge klokka.

med grønnkål de siste par ukene, så nå har de fått velge hva de vil lage, og da ble det taco. Miljøarbeider Even Leite Torjussen hjelper til og passer på at ingen skjærer seg på kniven.

– De generelle målene i læreplanen handler om mestring, skapende arbeid, forståelse og samarbeid.

CHRISTINE MORTENSEN, PEDAGOGISK LEDER PÅ HOMMEDAL

HOMMEDAL PRESTEGÅRD

Gården har vært brukt til prestegård så langt tilbake som de skriftlige kildene går. Den første er fra 1376, da presten Aasulv Gunnarson ble nevnt å være fra «Homadali». Gården heter Hommedal, og det er litt spesielt at navnet på prestegården har gitt navn til hele prestegjeldet. Huset er fra 1825, bygd da Claudius Martini var sogneprest. Deler av uthuset er fra slutten av 1800-tallet. Fra tidlig på 1950-tallet ble jorda leid bort til Statens Forsøksgård. Prestegårdsanlegget er fredet.

>

Akebakken. Etter kraftig snøfall er det vanskelig å motstå fristelsen til å ta en tur i akebakken. Leif Viken, som også er pensjonert politimann, er en kløpper til å bygge hopp.

PRAKTISK PEDAGOGIKK

Etter samlingen går elevene til ulike aktiviteter. Noen er på kjøkkenet og lærer om mat og helse, andre er i snekkerboden og noen har friluftsliv og gårdsarbeid. Elevene er i en gruppe i tre uker, og så skifter de på. I løpet av et skoleår er de innom alle gruppene flere ganger. Dagen avsluttes med rapportskrivning og en felles samling der elevene kan fortelle litt om hva de har gjort og hva de har lært. Før de drar hvert til sitt rekker de en halvtime i akebakken. Det har falt mye snø over Grimstad de siste dagene.

Det er ikke første gang en gård gjøres om til skolegård. Tilbudet på Hommedal er kopiert etter opplegget «Skolegård» fra Abildsø gård i Oslo, der de har hatt et alternativ pedagogisk opplegg for elever i barneskolen og ungdomstrinnet i 15 år.

– Ideen var helt fra starten å tilby elever som sliter med skolen en dag i uka på gård, der teori og opplæringsmål kan bakes inn i praktiske oppgaver, sier Asgeir Føyen, daglig leder og primus motor på Abildsø gård i Oslo.

– Vi legger vekt på trivsel, sosial og faglig mestring, for å gi elever som har mistet troen på egne evner selvfølelsen tilbake. Resultatene er svært gode. Elever som får en dag på skolegård får bedre motivasjon, og en bedre faglig og sosial utvikling også i den vanlige skolehverdagen.

FLYTTET HJEM

Bernt Eide er daglig leder på Hommedal. Det er ikke helt tilfeldig. Han er sosionom, jobbet med rus og ungdomspsykiatri i Oslo, og bodde like i nærheten av Abildsø gård i flere år.

– Jeg fulgte litt med på hva de holdt på med på Abildsø og syntes det så veldig spennende ut, sier han. Da han og kona Siri, som er barnevernspedagog, bestemte seg for å flytte tilbake til hjembyen Grimstad for et par år siden, dukket plutselig en spennende mulighet opp. Grimstad kommune søkte etter en vertsfamilie til en planlagt skolegård på Hommedal. Bernt og Siri Eide var ikke vanskelige å be. Etter omfattende oppussing og et halvt års drift har de store planer videre.

– Det er en del av opplegget at det skal være en levende gård, at det skal bo noen der som driver den, sier Bernt. Han håper å få til både utleie av lokaler, gårdsbutikk, epledyrking og eplepressing, akkurat sånn som på Abildsø.

Planlegging. Pedagogisk leder Christine Mortensen og pedagog Marit Briseid Vigre har ansvaret for det pedagogiske opplegget på Hommedal. Her planlegger de ukens aktiviteter. En dag er det ungdomsskoleelever, neste dag kan det være elever i mellomtrinnet.

Samling. Elevene spiser alltid frokost sammen når de kommer om morgenen. Deretter er det felles samling med tema og oppgaver.

– Det å gjøre en prestegård om til skolegård ikke bare er en gode idé, men en videreføring av prestegårdens tradisjonelle posisjon i lokalsamfunnet.

ØYVIND SANDVOLD | OVF

– I startfasen har vi gode økonomiske støttepillere, som Sparebankstiftelsen Sør, men etter hvert vil det være behov for å finne flere bein å stå på. Det er også fint å utvide med aktiviteter som kan trekkes inn i det pedagogiske opplegget, sier han.

PRESTEGÅRDEN I LOKALSAMFUNNET
Øyvind Sandvold i OVF mener at det å gjøre en prestegård om til skolegård ikke bare er en gode idé, men en videreføring av prestegårdens tradisjonelle posisjon i lokalsamfunnet.

– Prestegården var ofte mye mer enn prestens bolig. Den var skole, fattigkasse, overnattingssted og forsamlingshus. Et felles-eie og et knutepunkt i bygda. Derfor er det fint om prestegårdene tas i bruk til samfunnsnyttige formål, slik som i Hommedal, sier Sandvold.

– Det er vanskelig å tenke seg noe mer fornuftig bruk av en slik gammel prestegård enn å gi et tilbud til barn og unge som står i fare for å falle ut av skolen. Om prestegården også blir tilgjengelig for allmennheten er det bare en tilleggsverdi.

Snekkerbua.

I snekkerbua er det produksjon av små krakker og trefjøl. Steinar Haugnes er pensjonert politimann, og synes det er fint å kunne bruke pensjonisttilværelsen til å jobbe med for barn og unge på Hommedal.

Nytt liv til prestegårdene

Mye av OVFs identitet er knyttet til prestegårdene og prestegårdshistorien. Eiendomsdirektør Anne Stine Eger Møllestad mener den beste forvaltningen av prestegårdene er å bruke dem på nye måter – til beste for lokalsamfunnet og folk flest.

– Det er viktig for OVF at disse historiske eiendommene ikke blir museer. Vi ønsker at deres samfunnsbyggende rolle videreføres ved nyttig og tidsriktig bruk, og at eiendommene utvikles i tråd med historien og den lokale helheten de hører hjemme i, sier Eger Møllestad.

PRESTEGÅRDEN I SENTRUM

Prestegårdene finner du over hele landet, og eiendommene kan omfatte både innmark, utmark, næringstomter og byområder. Å legge til rette for skogsdrift, friluftsliv, jakt og fiske, bolig- og næringsutvikling, er grunnlaget for videreføring av en snart 1000-årig historie.

– Samtidig har vi et ansvar for bevaring og vedlikehold av svært gamle bygninger på mange av prestegårdene. Det er ofte svært kostbart. At mange bygninger er fredet, er en tilleggsutfordring. Derfor trenger vi inntekter fra prestegårdseiendommene, og leietakere med engasjement, kompetanse, innsikt og gjennomføringskraft til å ta vare på bygningene. Der vi har fått dette på plass, er prestegården sikret som kulturminne, sier Eger Møllestad.

LOKAL FORANKRING

Eger Møllestad mener det er avgjørende med solid forankring og forståelse blant politiske, finansielle og administrative krefter i lokalmiljøet for å kunne ta vare på prestegårdene.

– Et godt samarbeid gjør det mulig å skape grunnlag for en utvikling som trekker linjer mellom historien og fremtiden. Det er en unik måte å ta vare på den arven vi forvalter, sier Anne Stine Eger Møllestad. – Da blir prestegårdene både et vitnesbyrd om en mangfoldig historie og en eiendom med mangfoldige muligheter.

Opptatt av nyttig og tidsriktig bruk. – For OVF er prestegårdene vår identitet, sier OVFs eiendomsdirektør Anne Stine Eger Møllestad.

Fin skyss. Da Fjellregionens ridehall i Alvdal ble åpnet i 2019, kom det mye fintfolk til bygda, og alle ble skyssset med hest og vogn mellom prestegården og ridehallen. Både det nye «hestgiveriet» på prestegården og ridehallen er viktig for å opprettholde det gode hestemiljøet i Alvdal. Blant de som vil ha mye glede av fasilitetene er elevene på hestelinjen på Storsteigen videregående skole.

Prestegården i Alvdal blir hestgiveri

Da OVF bestemte seg for å leie ut Alvdal prestegård, grep Tirill Langeleite sjansen. Hun hadde mange ideer for hvordan den gamle gården kunne brukes til glede for både fastboende og tilreisende. Hvorfor ikke lage et hestgiveri i tiknytning til den nybygde ridehallen?

– Jeg dro til Oslo og OVF med ønske om tomt til ridehall og en plan om å gjøre Alvdal prestegård om til Hestgiveri. Det ble veldig positivt mottatt, sier hun. Etter den tid har det gått slag i slag, selv om pandemien også har gitt tilbakeslag. Det siste året har det verken vært hester eller gjester på hestgiveriet, men Tirill har ikke gitt opp. Det kommer en ny vår.

OVERNATTING, MUSEUM OG SELSKAPSLOKALER

– Vi har fått pusset opp hovedhuset og fått inn mange fine møbler. Vi håper å kunne tilby overnatting til både folk og hester, og kanskje blir det plass til et hestemuseum. Mange eldre hestekarere har sagt seg villig til å bidra med å gjøre prestegårdstunet om til et sted med levende kulturformidling. Hesten har hatt en enorm betydning i dalføret både som arbeidskraft i gruvene, til gårdsdrift

og skyssformål, sier Tirill. – Vi har jobbet med merking av hesteleider som skal gå fra prestegården til aktive setrer om sommeren. Folk skal kunne leie hest og guidede turer hos oss, derfor navnet Hestgiveriet, sier Tirill Langeleite. Hun ser også for seg at hestgiveriet kan bli et fint overnattingssted for lasskjørere på vei til Rørosmartnan, og at sambygdingene vil leie lokaler til konfirmasjoner, bryllup eller minnesamvær. Kanskje blir det også et galleri i lokalene.

RETT VED RIDEHALLEN

Prestegården ligger rett ved den nye Fjellregionens ridehall. Den ble offisielt åpnet i juni 2019 av prinsesse Mårtha Louise. Ridehallen, som er oppført på OVF's festetomt, er et kjærkomment tilskudd både for hestemiljøet i Nord-Østerdalen og for hestelinjen på Storsteigen videregående skole. Hallen er

helt avgjørende for at hestelinjen, som var en av landets første i sin tid, kan opprettholdes. Søkertallet til denne linja skjøt i været da nyheten om nybygget var klart. Mange private og lokale aktører har bidratt økonomisk, mens Opplysningsvesenets fond satt med det viktige arealet.

– OVF har spilt en avgjørende rolle for at vi skulle få mulighet til å realisere en 20 år gammel drøm.

TIRILL LANGELEITE

Felles glede. På kjøkkenet er det lunt og trivelig. Anita og Hans Olav vil utvikle et samlingspunkt som bærer mye av kulturen og historien til bygda.

Stolte. Hans Olav Brenner og Anita Krohn Traaseth ønsker velkommen til Præstgar'n i Snertingdal. FOTO: ERIK THALLAUG

Præstgar'n bærer tradisjonen videre

Med utsikt til snøkledd jord og Seegård kirke midt imot troner de to eierne av Præstgar'n i Snertingdal i Innlandet. Den tidligere prestegården fra 1899 er på deres hender på fjerde året og drives nå som et kultursenter der det holdes festivaler, teateroppsetninger og lokale arrangementer.

Hans Olav Brenner og Anita Krohn Traaseth kjøpte gården i 2017 som et spleiselag – begge like opptatt av å skape nytt liv til det tradisjonsrike stedet.

På de snart fire årene som er gått har flere tusen besøkt arrangementene i Præstgar'n. Covid 19 -pandemien har begrenset aktiviteten det siste året, men Anita og Hans Olav mimrer om det aller første arrangementet da 800 personer møtte fram over to dager.

– Under velkomsttalen vår hvisket noen til oss at begge toalettene i huset var tette. – Helt krise, ler Anita. Men det ordnet seg fint, – naboen åpnet bare opp gjerdet sitt, satte opp skilt med «Veien til toalettet» og dermed var problemet løst, forteller hun. – Slik er det i Snertingdal, sier en tydelig stolt Hans Olav, som

opprinnelig kommer fra nabobygda. På sikt ønsker de to å føre prestegården tilbake til original stand, og er for tiden i gang med å male veggene med original linolje. Huset rommer to etasjer med tre stuer, et romslig kjøkken og flere soverom. I den senere tid er det satt inn to varmpumper som hjelper å holde den gamle bygningen varm. Om de noen gang har angret på kjøpet? – Aldri, kommer det unisont fra begge. Vi har fått en overveldende mottakelse i bygda!

Hans Olav har trålet dokument på dokument i Riksarkivet og statsarkivet og er overrasket over så mye som er dokumentert. – Alle prestegårder i Norge har fyldig informasjon knyttet til seg. Så er du interessert i historie og går med en drøm om å eie en gammel bygning selv, så hopp i det – du vil ikke angre, er budskapet fra de to eierne.

Utsikt. De moderne boligene i Tjeldbergvika ligger helt ut mot havet, ikke langt fra Svolvær.

FOTO: LUND HAGEM
ARKITEKTER AS

Stedsutvikling i havgapet

Gjennom datterselskapet Clemens Eiendom skal OVF bidra til bærekraftig stedsutvikling i hele Norge. I Svolvær bygges et «Smart Nabolag». I Harstad blir det hotell, boliger, bibliotek og kino der skipsindustrien lå.

SMARTE NABOLAG

Smarte bygg og smarte byer har mange hørt om, men hva med smarte nabolag? Konseptet baserer seg på løsninger innenfor bærekraft, felleskap og teknologi, både for i dag og morgendagen.

– Den teknologiske utviklingen går så raskt at vi må legge til rette for at folk skal kunne benytte seg av teknologi som allerede gjør hverdagen enklere samt spennende og nyttig teknologi som kommer senere, uten kostbare inngrep, sier daglig leder Bernt Nordby Skøien i Clemens Eiendom.

– Alle som kjøper bolig av oss skal få lader til elbil på veggen, og alle skal få solceller

på taket. Vi sponser nemlig alle boliger med en startpakke, og så håper vi at flest mulig tapetserer taket med solceller. Slik kan de lade elbilen med energi fra solen! Vi kaller det «Sol-på-tanken».

Det er også flere andre løsninger som ligger i konseptet Smarte Nabolag.

– Smart energistyring bidrar blant annet til å få ned energikostnadene, utearealene blir tilrettelagt for å fremme biologisk mangfold og for en fremtid med større variasjoner i været, gjennom blant annet god overvannshåndtering. I tillegg skal alle fremtidige nabolag ha ett eller flere fellestilbud, som badstue, smørebod, treningsanlegg, gjestehus

**– OVF har tomter
på til sammen
895 000 dekar landet
over. Dette gir oss
tilgang til en enorm
tomtebank for
eiendomsutvikling.**

BERNT NORDBY SKØIEN I CLEMENS EIENDOM

Bærekraftig. Norges første Smarte Nabolag er planlagt bygget ut i Lofoten. Natur og teknologi gjøre prosjektet spektakulært på flere måter. FOTO: LUND HAGEM ARKITEKTER AS

Startpakke. Alle som kjøper bolig av oss skal få lader til elbil på veggen og solceller på taket, sier Bernt Nordby Skøien i Clemens Eiendom.

> eller lignende. Hovedpoenget er jo at man skal trives i nabolaget sitt.

SVOLVÆR FØRST UTE

Det første Smarte Nabolaget Clemens Eiendom skal bygge er et prosjekt med over 200 boenheter i Vågan kommune, mellom Svolvær og Kabelvåg. — Området her ute i havgapet er kanskje noe av det vakreste Norge kan by på. Prosjektet i Svolvær skal være et forbilde for alle framtidige nabolagsprosjekter i regi av Clemens Eiendom, sier Nordby Skøien.

BYUTVIKLING I HARSTAD

I Harstad sentrum, på området til tidligere Kaarbø Mekaniske Verksted, har Clemens Eiendom og Harstad Skipsindustri (HSI) gått sammen om et stort utviklingsprosjekt.

— Kaarbøkvarteret blir et spennende tilskudd til Harstad, med hotell, boliger, kontorer, butikker og serveringssteder, nye Harstad bibliotek og en splitter ny kino, sier Bernt Nordby Skøien.

— Idéen med området er å skape et attraktivt og urbant miljø med ulike byfunksjoner,

FAKTA

Clemens Eiendoms oppdrag er å bruke OVF's eiendommer til samfunnsansvarlig kommersiell eiendomsutvikling gjennom regulering, bygging, eiendomsforvaltning, utleie og salg. Selskapet skal bidra til stedsutvikling og verdiskaping i samarbeid med lokale aktører. Clemens Eiendom skal være fremtidsrettet og møte markedet med høy kompetanse, endringsvilje og profesjonalitet. I 2021 forvalter Clemens Eiendom 26 000 kvm næringseiendom og er i gang med ca. 20 prosjekter, blant annet en rekke boligprosjekter.

Sentrumsnært. I Kaarbødkvarteret i Harstad blir det både boliger og næringslokaler som vender seg mot havet.

FOTO: HILLE MELBYE ARKITEKTER AS

i tråd med Harstad kommunes ønske. Det er en veldig attraktiv tomt med god beliggenhet i sentrum av Harstad, og derfor var det også et sterkt lokalt ønske om å få både et større kulturtilbud og et moderne hotell her. Hotellet blir helt fantastisk, og kommer til å bli et landemerke i Harstad, rett ved innseilingen til Hurtigruta. Skal lokalsamfunn utvikle seg og være attraktive for nåværende og fremtidige generasjoner er ulike kulturtilbud, moderne bomiljøer og gode urbane kvaliteter viktig, sier han.

I tillegg til disse to prosjektene er Clemens Eiendom med på utvikling av tettsteder, byer og boligområder også andre steder i landet.

– OVF har tomter på til sammen 895 000 dekar landet over. Dette gir oss tilgang til en enorm tomtebank for eiendomsutvikling. Vår oppgave er å finne tomtene som er attraktive for utvikling, og kjøpe dem av OVF til markedspris, sier Bernt Nordby Skøien.

– Området her ute i havgapet er kanskje noe av det vakreste Norge kan by på.

BERNT NORDBY SKØIEN I CLEMENS EIENDOM

Prestegården gjennom 200 år

Prestegården på Vestre Aker i Oslo var ikke bare en storslått gård. Den var også en arbeidsplass for mange, med gårdsdrift, skole og sosialtjenester. Denne og andre prestegårder har hatt stor betydning for samfunnsutviklingen i Norge. Videreutvikling og ny bruk av prestegårdene er viktig for OVF landet over.

Historie.
Jørgen Sørensen malte Vestre Aker prestegård i 1887: «Februar 2 grader kulde».

Vestre Aker prestegård:

Fra bondegård til byutvikling

> **F**or hundre år siden kunne man se fritt og åpent utover åker og eng fra vinduene i den gamle prestegården i Vestre Aker. I dag kan det nesten være vanskelig å få øye på selve prestegården, der den ligger i Blindernveien 19 rett bak Kringkastingshuset. De fleste som går forbi har nok kursen mot universitet på Blindern.

Området som på 1800-tallet lå like utenfor Christiania er i dag et sentralt hovedstadsområde. Marienlyst og Blindern var en gang jorder som tilhørte Vestre Aker prestegård, i dag er stedsnavnene tett knyttet til henholdsvis NRK på Marienlyst og Universitetet på Blindern. Og utviklingen fortsetter. Marienlyst er en attraktiv indrefilet for bolig- og næringsutvikling når NRK flytter ut om noen år. I tillegg til arealer på nordsiden av Blindernveien eier også OVF ca 10 dekar av planområdet som omfatter NRK sin eiendom på sørsiden av Blindernveien. Her skal OVF bidra

til at visjonene for området blir realisert. Hele området skal over tid transformeres til Norges første innovasjonsdistrikt. Oslo kommune har gjennom sin vedtatte campusstrategi og deltakelse i organisasjonen, Oslo Science City, der også Universitetet i Oslo er en sentral aktør, satt en tydelig ønsket utvikling for dette området. Som en betydelig grunneier i området samarbeidet OVF, gjennom sitt heleide datterselskap, Clemens Eiendom, med Universitetet i Oslo om utarbeidelsen av en mulighetsstudie for Blindernveien som en fremtidig kunnskapsgate.

ÅRHUNDRE MED UTVIKLING

Da Vestre Aker kirke stod ferdig på utsiktsplassen Kalvehaugen i 1855 ble det viktig å finne en standsmessig embetsbolig for presten. Valget falt på Nedre Blindern gård som lå i gangavstand fra kirken. Gården var kjent gjennom Halvor Blindern (1743–1804)

som ifølge kilder var den første bonden på Østlandet som dyrket poteter og ellers hagefrukter, humle, drev birøkt og var en foregangsmann innenfor jord- og hagebruk. Han hadde klart å slå sammen øvre og nedre Blindern, og hadde bygget den to etasjes boligen i barokktidens stil, med valmet tak og kraftige materialer. Noen mener det skjedde i 1760, andre tretti år senere. Så glad var han i eiendommen at han fikk kongelig tillatelse til å anlegge eget gravsted for seg og sin etterslekt på eiendommen. Fortsatt finner du gravstedet på kollen med adresse Halvor Blinderns plass.

EVENTYRPRESTEN FRA RINGERIKE

På rekke og rad var det stuer, prestekontor og gjesterom. Egen kjøkkeninngang for tjenerskap, spiskammer og anrettingsrom. En prest som flyttet rett inn i dette var Jørgen Moe, fra gården Moe på Ringerike. Før han tok eksamen og begynte prestejobben, var han lærer

Marienlyst 2021/1950. Marienlyst og Blindern hørte til Vestre Aker. Foto viser NRK-bygget da det sto ferdig i 1950, og Universitetet i dag. FOTO: TROND A. ISAKSEN (OVER) OG NRK (UNDER)

på Krigsskolen og hadde drevet med innsamling av eventyr, stev og sagn. Samarbeidet med Peder Christian Asbjørnsen førte til bokverk om norske eventyr. Bakgrunn og erfaringer gjorde han til en god taler og til en folkekjær prest. «Jeg har præket for en overfylt kirke og jeg er træt» skriver han i et brev i 1871.

NYTT EVENTYR PÅ BLINDERN?

For Jørgen Moe ville nok utviklingen til dagens Blindern fremstå som et virkelighetsfjernt eventyr. Forpaktere og tjenestefolk har flyttet ut. Det samme har prestene gjort. Boligen, som gjennom generasjoner har huset prester til Vestre Aker kirke og senere Oslo biskop, er nå i ekstern utleie i påvente av neste trekk i utviklingen. Boligen er fredet, tunet og den store hagen er intakt, og kanskje venter det nye eventyr når OVF og datterselskapet Clemens Eiendom vurderer nye muligheter for den staselige gamle eiendommen.

Jørgen Moe. Malt av Oscar Olsen i 1850-årene. FOTO: SIDSEL JØRGENSEN

FOLKSOMT I 1875

Folketellingen i 1875 viser at det var folksomt på Vestre Aker prestegård. 26 personer bodde på gården.

Foruten sogneprest Jørgen Moe på 62 år, den 20 år yngre hustruen Johanne Fredrikke Sofie og deres fem barn, bodde også hans søster, hennes mann og to av deres barn, en kokkepik og en stuepike på gården. I tillegg kusken til gårdens fire hester, kvegrookter og melkegutt til de 24 kyrerne. I forpakterboligen bodde Anton Johansen med kone og tre barn. Arbeidsfolket bodde tett i drengestue og forpakterbolig. Fra hovedhuset med sine to fulle etasjer, stort loft og romslige kjeller hadde man flott utsikt over løkkene ned til Marienlyst.

STUDENTER PÅ PRESTEGÅRDSGRUNN

Det kongelige Fredriks Universitet i Christiania hadde 11 studenter og fem professorer på plass i 1811. Å sikre økonomien til universitetet var en av de viktigste grunnene til opprettelsen av OVF.

Da loven om OVF kom i 1821 ble det bestemt at en tredjedel av avkastningen fra fondet skulle tilfalle Det kongelige Fredriks Universitet i Christiania. Videre skulle to tredjedeler gis til opplæringsformål, samt lønnsforbedringer for prester og lærere til pensjoner for prester, universitets- og skolelærere og til opplysningsformål, som offentlige lærerskoler. Slik ble det beskrevet i sokneprest og Eidsvollmann Jacob Darres dagbok fra Riksforsamlingen:

Ikke ved Røgelser eller ved Geistlighedens Bønner frelses Sjælen: kun ved Moralitets og sand Oplysnings Udbredelse, og denne fremmes ved Skoler og Universiteter, og disse kunne ikke bestaae uden Penge. Sand Oplysning opliver og fremmer alt godt; Friheden selv vindes ved den.

Fondet bidro helt frem til 1963 med økonomiske tilskudd til Universitetet. Fra 1919 ble det inngått en festeavtale mellom Universitetet og OVF. De første spadetakene ble tatt i begynnelsen av 30-årene. Fysikkbygningen stod ferdig i 1935, Kjemibygningen i 1969. Deretter kom flere på løpende bånd. I dag har OVF festetomter på 45 mål av Universitetets areal.

310

OVF eier og forvalter **310 presteboliger** over hele landet. Gildeskål er en av dem. Hovedbygningen på Gildeskål prestegård er hele 33 meter lang og fikk sin nåværende form på 1700-tallet. Man antar at de eldste delene av huset er fra 1620-årene.

Prest stiftet Norges første forsikringssselskap

Jens Colstrup, sokneprest i Nes og prost på Romerike fra 1678–1720, mistet kone og fire barn da prestegården brant ned i 1689. På bakgrunn av tragedien stiftet han landets første brannforsikringssselskap.

I tinglysningen av brannkassen heter det:

«Læst og publicerit en af samt. Almue her i Næs Sogn ingaaed forening og aftale, indeholdende, at om saa ulychelig Skulde hænde, at nogen bonde gaard Ved Vaade lld skulde blive afbrønt, da skal den øfrige almue af hver fuld gaard erlegge den kadelidende til opreisning 1 ½ qtr Korn eller 1 ½ ort i penge, de andre gaarde al adventant.»

Colstrup var en samfunnsbygger av rang. Han etablerte skole, lønnet lærere selv, organiserte vektertjeneste og ansatte jordmødre. Hans valgspråk var «Lær selv, lær andre og lev».

Samfunnsbygger.

Jens Colstrup (1646–1720) gjorde en betydelig innsats som prest på Romerike i mer enn 40 år.

FOTO: RETUSJERT
REPRO AV BÅRD
BRÅTHEN

Den nye låven på Modum

1902. Den nye låven på Modum fantes det ikke maken til i hele Vikersund.

I 1902 stod sogneprest Mathias Amlund sammen med en stor arbeidsstokk med bygningsarbeidere, hester, kjerrer og materialer foran den nye låven på Modum prestegård.

Enhetslåven var bygget utfra det rådene ideal om at fjøs, stall og andre uthus skulle samles under ett tak for å få en rasjonnell drift. Sognepresten var den sentrale byggherren og hadde

skrevet et høytidelig brev til Kirkedepartementet om få lov til å rive og å bygge den nye låven etter tidens krav.

Vinkellåven fikk en karakterisk utforming i sveitserstil, med stort takutstikk og gavlpryd. En stor låvebru og fjøs med fine mursteinvinduer var også nytt. Da låven stod ferdig ble det sagt at det ikke fantes maken i hele Vikersund.

ULLENSVANG PRESTEGÅRD

Hager, poteter og frukttrær

Yndet sted. Prost Niels Hertzbergs akvarell «Kirsebærtrær i Ullensvang prestegårdshage» fra 1820.
FOTO: PER PETERSON/O.VÆRING EFT.FAS

På Ullensvang prestegård har mange prester satt spor etter seg. Niels Hertzberg var en av dem, en foregangsmann innen potetdyrking og fruktdyrking i Hardanger. Allerede i 1770 ble det anlagt planteskole her. Kirsebærtreet i prestegårdshagen, forteller også om et yndet sted for fornøyelser og felleskap.

De første skolene var på prestegården

Presten var helt sentral i utviklingen av norsk skole. På 17-1800-tallet var undervisning i bibelkunnskap og katekisme det viktigste; etterhvert kom lesing, skriving, norsk, geografi og matematikk også på læreplanen. Det skulle være minst to måneders skole hvert år.

Allerede på 1600-tallet hadde prestegårdene et rom som ble brukt til undervisning. Tvungen konfirmasjon fra 1736 bidro til omgangsskoler, hvor læreren gikk på omgang mellom prestegårdene for å undervise barna. Det var lenge motstand blant folk

mot skole og utdanning fordi det ville føre til høyere skatter. Midler fra OVF ble derfor brukt til å etablere fast skole uten mer skatt. I 1827 kom lov om allmueskoler i hver bygd. I mange år etter det ledet presten skolekommisjonene med ansvar for å skaffe

skoleholdere. Med den nye loven ble også lærerskolene etablert blant annet på prestegårdene Holt, Stord og Klæbu. Skoleloven av 1860 påbød faste skoler i alle skolekretser, og loven gjorde slutt på prestegårdenes rolle i allmenn undervisning.

Yndet sted. Holt prestegård var målet for den som ville ta lærerutdanning på Sørlandet. Sogneprest Andreas Faye var fra starten i 1839 skolens første rektor. FOTO: OVF

Kvinner på prestegården

Å være prestefrue på 17–1800-tallet var mer enn bare å være sin manns ektefelle; det var den mest prestisjefylte stillingen en kvinne kunne ha. Hun administrerte en stor husholdning, fikk utdanning, underviste selv og hadde en helt sentral stilling i bygda.

Hanna Winsnes var prestekone i det øvre sjiktet og gift med presten og stortingsmann Paul Winsnes. Fra Tanum prestegård skriver hun om ribbing av høne, om kringle, fårestek og prinsessepudding. Hun hadde åtte barn, tjenestepiker og hendene fulle, men kunne delegere ansvar. På prestegården skrev hun sin mest kjente bok som kom ut 1845; *Lærebog i de forskjellige Grene af Huusholdningen*.

På en stor embetsgård som Tanum arbeidet flere kvinner. Tjenestepiker, stuepike, kokkepiker, budeie og guvernante. Flere kvinner på prestegården fikk ikke anerkjennelse i sin samtid, og mange måtte kjempe mot tradisjonelle holdninger til kvinners plass i samfunnet. Vi vet at prestekonene spilte en viktig rolle som samfunnsbyggere og kulturbærere. De var forløpere for kvinners inngang i nye yrker og roller i vår egen tid.

1716

ANNA COLBJØRNSDATTER var prestekone på Norderhov, kjent for sin innsats under Den store nordiske krig da hun sjenket svenske soldater slik at norske styrker vant et avgjørende slag. Maleri ukjent kunstner, fra Norderhov kirke.

1838

GUSTAVA KIELLAND kom til Lyngdal i 1838 med sin mann, presten Gabriel Kielland og en stor barneflokk. Kvinnefellskap og misjon stod hennes hjerte nær. Hun var også dikter og skrev blant annet julesangen «O jul med din glede». FOTO: UKJENT

1845

HANNA WINSNES var gift med presten og stortingsmann Paul Winsnes. På prestegården skrev hun sin mest kjente bok som kom ut 1845; «Lærebog i de forskjellige Grene af Huusholdningen». FOTO: DIGITALT MUSEUM

1862

ALETTE MARIE HELGA HENRIETTE HEYERDAHL ble født i 1862 på Senjas gamle prestegård. Hun var en pioner blant kvinner som tok høyere utdanning, siden hun ble den første kvinne som studerte teologi.

1951

MARGARETHE WIIG, preste- og bispekone, utarbeidet i Karasjok den første samiske ABC som kom i bruk i barneskoler i Finnmark på 50-tallet. FOTO: NORD MUSEUM

1961

INGRID BJERKÅS kom til Senja prestegjeld etter å ha blitt ordinert som første kvinnelige prest i Norge i 1961. FOTO: RIKSARKIVET

Forpaktning av prestegårder

Siste halvdel av 1800-tallet og ut gjennom 1900-tallet ble forpaktningsordningen mest vanlig på prestegårdene. Til eiendommen skulle det være jord og skog som skulle gi prestefamilien

nødvendige naturalia og det som var nødvendig til prestens underhold. Til å drive dette ble det inngått avtale med en forpakter. Både forpakter- og prestefamilien bodde på prestegården i hver sine bygninger.

Utover 1900-tallet ble presten mer og mer lønsmottaker og forpakters plikter avtok tilsvarende. I Prestegårdsløven av 1955 kom beslutningen om at prestene skulle bli lønsmottagere fullt ut og at

Lyngdal prestegård. Arkitekt Hans Ditlev Franciscus von Linstow, (1787–1851) tegnet det Kongelige slott, men også Lyngdal prestegård i Agder. FOTO: MORTEN FASSELAND

Lyngdal som mønsterbruk

Arkitekt Hans Ditlev Franciscus von Linstow (1787–1851) tegnet ikke bare det Kongelige slott i Oslo. Han laget også mønstertegninger for flere kirker og prestegårder sammen med ingeniør Jacob Sverdrup, blant andre Lyngdal prestegård i Agder. Tegningene hadde som formål å forbedre og forskjønne prestegårdene, og ikke

minst gjøre dem funksjonelle og praktiske. Man ville samle alle funksjonene på en gård og gå bort fra spredte småhus, buer og stabbur. Hovedbygningen med tre stuer på rad, halvvalmet tak og to sammenhengende fløybygninger – østfløyen for grovfunksjoner og tjenerskap, vestfløyen for vogner, ved og utedo.

de ikke lenger skulle ha noe med jordbruksdriften å gjøre.

I St.meld. 64 (1984–85) ble det åpnet for større salg av forpaktingsbruk. Før salget startet var det 316 jordbrukseiendommer, hvor-

av 184 var bortforpaktet. I 2021 har OVF eierskap til 21 forpaktingsbruk. Disse er viktige eiendommer som hver enkelt representerer verdifull prestegårdshistorie.

Ringsaker. Den fine forpakterboligen på det store tunet ligger mellom kirken og presteboligen. Lars Petter Schjerpen, som tok over driften av Ringsaker prestegård i 2011, tar her en prat med faren Petter Thore. – Samarbeidet med OVF går veldig bra, og i en god dialog har vi gjort store investeringer de siste årene, forteller han.

Ordfører
Randi Eek Thorsen,
Gran kommune:

– OVF avgjørende for steds- utvikling

Ordfører Randi Eek Thorsen (AP) i Gran smilte godt da hun under et seminar i Brüssel hørte Granavollen nevnt flere ganger. Henvisningene kom fra Granavoldenerklæringen, som regjeringen Solberg forhandlet frem på Granavolden Gjæstgiveri i 2019. – Uten OVF tviler jeg på om Granavollen ville blitt det kulturelle kraftsentrum det er i dag, sier Eek Thorsen.

Ordføreren. Randi Eek Thorsen.
FOTO: BJØRN TORE STOKKE

STEDSUTVIKLING

Det var som prosjektleder for «Stedsutvikling Granavollen – Røykenvik» Randi Eek Thorsen var med å ta initiativ til at OVF burde engasjere seg. Stedsutviklingsprosjektet skulle sikre vekst og utvikling i området. På Granavollen ligger kulturminner på rekke og rad, med Søsterkirkene fra 1100-tallet som midtpunkt. På 1700 tallet gikk den «Bergenske kongeveg» mellom Christiania og Bergen over Granavollen. I tillegg er det bevart deler av gamle rytterstier (hulveger) fra middelalderen som vitner om stedets betydning gjennom alle tider.

Randi Eek Thorsen som tidligere sto bak etableringen av litteraturfestivalen på Lillehammer, var pådriveren kommunen trengte.

– En forutsetning for å lykkes er å sikre bredt eierskap og engasjement fra flere aktører, fremholder Eek Thorsen.

– Kommune, næringsliv, kirke, kulturinstitusjoner og frivillige organisasjoner må spille sammen. Referansegruppen, der alle var med, så tidlig hvor viktig Granvolden Gjæstgiveri var, beliggende midt i smørøyet på Granavollen. En ny eier måtte både ha interesse for, kompetanse og økonomi til å investere med et langsiktig perspektiv, sier hun.

SAMFUNNSBYGGING

– Fond og stiftelsers rolle er ofte avgjørende for samfunnsbyggingen, fremholder Randi Eek Thorsen. En kommune alene, med sine kjerneoppgaver knyttet til skole, pleie- omsorg og velferdstjenester, vil aldri ha kapasitet til

Kulturminner. Granavolden Gjestgiveri med Søsterkirkene i bakgrunnen.
FOTO: BJØRN TORE STOKKE

å bygge samfunn på den måten vi har sett på Granavollen. – Det er nettopp samspillet mellom alle aktørene som er suksessfaktoren, sier hun. Og her kan fond og stiftelser ha en utløsende effekt.

– OVF har en unik posisjon og mulighet til å være den utløsende faktor for viktige skritt i samfunnsbygging basert på kulturarven vår. Deres tomtebank, kompetanse og finansielle styrke gir enestående muligheter for å bidra aktivt, ikke bare i Gran, men også andre steder landet, sier hun.

– For oss har fondet vært helt avgjørende for utviklingen. Nye arbeidsplasser er skapt, frivillig aktivitet har økt, kunst- og kulturentra som Glasslåven kunstsenter blomstrer. Jeg vil si det så sterkt at OVF har bidratt til et sekeløft for hele regionen, avslutter Randi Thorsen.

Presten – midt i folks liv

Bygdeveiene møttes gjerne på prestegården. Her fikk folk hjelp fra prestens medisinskrin, her var bosted for fattige, her ble det gitt undervisning, var foreningsliv, aktivt gårdsbruk og kirkebøkene ble sirlig ført med fødsler, dåp, konfirmasjoner, vielser og begravelser. Presten var statlig embedsmann og bygdas «far».

– Selv om det bare er ved vielser vi ser restene av prestens oppgaver på vegne av staten, spiller kirkens 1200 aktive prester fortsatt en viktig rolle i menneskers liv, sier generalsekretær i Presteforeningen Anna Grønvik. Presten møter ofte mennesker i livets overgangsfaser, noe som gir henne stor tillit. Presten er ofte den folk vender seg til når en krise oppstår. Da har prestene to viktige roller, både som samtalepartner og som leder av fellesskapet i minnestunder og seremonier, sier hun.

– Det er også viktig at prestene er synlig tilstede. Å møte opp på kulturarenaer, treffe lokale lag og foreninger eller handle på lokalbutikken, gjerne med rundsnippen på bidrar til å gjøre terskelen

lav og åpner opp for dialog også utenfor kirkerommet; en viktig side av å være en tilstedeværende folkekirke, sier Grønvik.

– Presterollen har forandret seg mye gjennom årene, og prestene i dag ser nok også litt forskjellig på rollen de har. En stor styrke er derfor det gode kollegafellesskapet vi har; også med de andre ansatte i kirken. Kirken blir best der ulike kompetanse og erfaring deles, sier Grønvik. Hun håper derfor også enda flere får øynene opp for den viktige prestjobben, og søker seg til teologistudiet for å bære troen og folkekirken videre. Sammen står vi om det aller vesentligste for kirken; nemlig å bringe evangeliets gode budskap ut til folk, avslutter Anna Grønvik.

Viktig rolle. – Kirkens 1200 aktive prester spiller fortsatt en viktig rolle i menneskers liv, sier generalsekretær i Presteforeningen Anna Grønvik. FOTO: HELENE MOE SLINNING

Det er gull i grønne investeringer

Opplysningsvesenets fond har en betydelig finansportefølje. Ifølge fondets etiske retningslinjer skal midlene forvaltes på en måte som fremmer en bærekraftig utvikling. Det gir ikke bare god samvittighet, men også god avkastning.

ILLUSTRASJON: SHUTTERSTOCK

Mange vil kalle OVF's investeringsprofil forsiktig. To tredjedeler av midlene er trygt plassert i rentepapirer og eiendom. Her svinger det relativt lite. En tredjedel er investert i aksjer, som kan svinge mye. Til sammenligning har Statens pensjonsfond utland investert over 70 prosent av vår felles formue i utenlandske aksjer. Høyere aksjeandel gir høyere risiko, men også større muligheter for avkastning. Hvorfor er OVF så forsiktige?

– Oljefondet har en veldig lang horisont på sine investeringer og kan tåle store svingninger i verdien fra år til år uten at det får konsekvenser for det norske samfunnet. Vi må tenke annerledes, sier finansdirektør Ulf Myrbø i OVF.

– Vi ønsker selvfølgelig også best mulig avkastning på midlene og vi har også en veldig lang horisont, men vi kan ikke ta like stor risiko. Grunnen er at vi har løpende forpliktelser og oppgaver vi skal finansiere, og det krever større forutsigbarhet. Vi må kunne møte

våre forpliktelser hvert eneste år, uavhengig av hvordan det går på børsen. Derfor har vi en portefølje som gir en jevn og god avkastning.

VIL SKAPE ENDRING

OVF er ikke bare mer forsiktige enn Statens pensjonsfond når det gjelder finansiell risiko. Fondet har også etiske retningslinjer som er strengere enn Oljefondets. De sier at OVF ikke bare skal unngå investeringer i selskaper som driver med våpen, tobakk, alkohol eller pornografi, men aktivt investere slik at det fremmer menneskerettigheter og bærekraft. Fondet ønsker at formuen skal bidra til å skape en bedre verden.

– Vi investerer ikke direkte i enkeltsselskaper, men har midlene plassert i fond med en profil som vi mener er riktig for oss. Tidligere var vi kanskje mest opptatt av å unngå visse type selskaper. I dag er vi mye mer opptatt av å også bruke våre investeringer til å skape forandring og en positiv utvikling. Derfor trekker vi oss ikke bare ut av et fond dersom vi finner

Grønn profil. OVF's finansdirektør Ulf Myrbø er overbevist om at bærekraftige investeringer i det lange løp vil gi bedre avkastning enn investeringer som ikke tar slike hensyn.

noe som ikke er akseptabelt. Da forsøker vi å skape endring gjennom dialog, noe som ofte gir gode resultater, sier Myrbø.

EKSTERNE RÅD

OVF har investeringsrådgivere som gir anbefalinger om hva OVF skal investere i. Myrbø og andre i OVF ledelsen tar investeringsbeslutningene basert på råd både fra eksterne investeringsrådgivere og en egen investeringskomité med kvalifiserte fagpersoner. – Vårt mål er at investeringene skal gi god avkastning, samtidig som de skal være i tråd med våre etiske prinsipper og FNs bærekraftsmål. Nå investerer vi utelukkende i fond, noe som gir lavere finansiell risiko enn om vi skulle velge enkeltaksjer selv, men også fond med en erklært etisk eller grønn profil må følges opp, sier Myrbø.

PÅVIRKNINGSKRAFT

Det finnes tusenvis av fond å velge blant i det internasjonale finansmarkedet. Valgte fond

må ha den rette profilen og tilfredsstillende OVF-kriterier.

– Når vi har funnet et fond som vi synes ser lovende ut, ber vi om et møte for å få mer kunnskap om fondets investeringsprofil. Velger vi å investere i fondet, følger vi opp med løpende kontakt med forvalterne. Et fond vil typisk ha minimum 50–60 ulike selskaper i porteføljen. Derfor møter vi med jevne mellomrom forvalterne for å høre hvordan de jobber, og om det er gjort endringer i porteføljen. Vi har såpass store poster i fondene at vi er en aktør som blir tatt på alvor og lyttet til. Min erfaring er at om vi har noen bekymringer rundt enkeltinvesteringer, så blir vi hørt. Det er betryggende.

TRENDY BÆREKRAFT

OVF er ikke alene om å være opptatt av bærekraftige investeringer i 2021. Det er en tydelig trend at store seriøse investorer tenker både på omdømmet og avkastningen når de plasserer pengene sine. Investeringer i såkalte ESG

aksjer – som står for «environmental, social, governance», – har tatt helt av både i Norge og internasjonalt.

– Denne trenden er blitt tydeligere de siste årene, noe fondsforvalterne er meget bevisst på. Det betyr at de som driver «skitten virksomhet» vil gå en stadig mer usikker fremtid i møte. Bærekraftige investeringer er både riktig i forhold til OVFs strenge etiske retningslinjer samtidig som det er finansielt smart. Bærekraftige investeringer gir i dag like god avkastning som andre typer investeringer. I fremtiden har vi tro på at de kan gi enda bedre avkastning, sier Myrbø.

– I en verden med økende oppmerksomhet om klimautfordringer, miljøproblemer, fattigdom og brudd på menneskerettigheter, vil både forbrukere og investorer straffe virksomheter som ikke forholder seg til bærekraft. Det er sånn markedet virker på sitt beste. OVF ønsker å bruke sine finansielle «muskler» til å fremme en bærekraftig utvikling. Det er bra for verden, og bra for fondet.

– Fornybar energi vil bli stadig viktigere i årene som kommer. Utbyggingen av små elvekraftverk møter en økende etterspørsel, samtidig som de gir et viktig bidrag til å nå utslippsmålene fra klimaavtalen i Paris, sier Børge Edvardsen Klingan, administrerende direktør i Clemens Kraft.

FOTO: HANS FREDRIK ASBJØRNSEN

Kraftig vekst i småkraft

De store vannkraftutbyggingene i Norge er for lengst gjort, men det er betydelige ressurser i mindre vassdrag også. OVF's datterselskap Clemens Kraft er blitt en av de største utbyggerne av småkraft i Norge.

Verden trenger stadig mer ren, fornybar energi, og i Norge har vi rikelig tilgang på den beste kilden av alle: vann. Vannkraft er en fornybar og ren energikilde som verken slipper ut klimagasser eller forurensner nærmiljøet.

Clemens Kraft ble opprinnelig etablert for å bygge ut vannkraft på OVF's egne eierdommer, men har i de senere år utvidet sin virksomhet til også å omfatte utbygging i samarbeid med andre grunneiere.

– Vi innså etter hvert at vi ikke ville oppnå tilstrekkelig lønnsomhet dersom vi bare skulle bygge ut de vannkraftressursene der

OVF var grunneier og hadde egne fallrettigheter. Dette handler også om behovet for å sikre at virksomheten har en struktur som er hensiktsmessig med hensyn til geografi, hydrologiske forhold, drift og kostnader slik at vi får best mulig lønnsomhet, sier Børge Edvardsen Klingan, administrerende direktør i Clemens Kraft.

– Skulle vi få fullt utbytte av den kompetansen vi etter hvert opparbeidet oss, måtte vi kommersialisere selskapet og bygge en større portefølje av gode lønnsomme prosjekter. Vi har også kjøpt opp flere mindre småkraftselskaper med god produksjonshistorikk.

– Utfordringen er hele tiden å finne de gode og lønnsomme prosjektene.

BØRGE EDVARDSEN KLINGAN,
ADMINISTRERENDE DIREKTØR I CLEMENS KRAFT

LOKAL VERDISKAPING

Clemens kraft er nå blant de tre største småkraftselskapene i Norge, og har kraftverk over hele landet. De lokale fallretts-eierne er de viktigste samarbeidspartnerne. Fallrettighetene, som er leid ut på langvarige kontrakter med hjemfallsrett, sikrer grunneierne en årlig leie som normalt er fastsatt ut fra kraftverkets omsetning. Som regel er også grunneiere engasjert med tilsynsoppgaver. Ut over dette kjøpes en stor andel av produkter og tjenester i utbyggingsfasen fra lokale leverandører, og eiendomsskatt tilfaller kommunen i driftsfasen.

KRITISK OG PROFESJONELL

Børge Edvardsen Klingan har vært direktør i Clemens kraft de siste fem årene, og sett selskapet utvikle seg fra å være en typisk «gründerbedrift», til å bli en betydelig etablert nasjonal aktør innen småkraft. Suksessformelen er profesjonalisering, effektivisering og porteføljeforvaltning.

– Utfordringen er hele tiden å finne de gode og lønnsomme prosjektene, og der har vi blitt stadig dyktigere, sier Edvardsen Klingan. Clemens Kraft prioriterer prosjekter hvor normal årsproduksjonen er større enn ca. 10 GWh. Dette er kraftverk som ved full

produksjon dekker energibehovet til cirka 500 husstander.

– Varierende kraftpriser har tvunget oss til å være kritiske til hvilke prosjekter som skal bygges. I tillegg har vi lært oss å kutte utbyggingskostnadene gjennom kloke valg av tekniske løsninger og godt samarbeid med leverandører og entreprenører.

UTENLANDSK MEDEIER

Clemens kraft var i utgangspunkt et heleid datterselskap av Opplysningsvesenets fond, men i 2017 solgte OVF 49,9 prosent av aksjene til pensjonskassen til sveitsiske

>

– Våre prosjekter skal være bærekraftige – både for økonomi, miljø og samfunn.

BØRGE EDVARDSSEN KLINGAN, ADMINISTRERENDE DIREKTØR I CLEMENS KRAFT

Mønster. Slik ser det ut på overflaten i fjellet etter tunnelboremaskinen (TBM). Mønsteret dannes av kutterne som ruller og presser seg inn i fjellet når borhodet roterer.

FOTO: HARDANGER MASKIN

Hullemaskin. For å bygge kraftverket i Tokagjelet måtte det bores en to kilometer meter lang tunnel gjennom fjellet. Arbeidet ble gjort av Hardanger Maskin AS ved hjelp av en stor tunnelboremaskin. Tokagjelet blir det største kraftverket i Clemens Krafts portefølje. Det vil produsere strøm nok til mer enn 3500 husstander. Kraftverket blir satt i drift i 2021. FOTO: HARDANGER FOLKEBLAD

> Coops forsikrings- og pensjonsselskap, CPV/CAP. Investeringen i Clemens Kraft er pensjonsskassens første investering i vannkraft.

– Vi er svært tilfredse med å ha fått dem med på eiersiden, sier Edvardsen Klingan.

– De har vist seg å være en god og profesjonell eier, og vi oppfatter at de har et lang-siktig strategisk perspektiv. Det er lovende for veien videre. For OVF er det trolig også bedre i det lange løp ha en mindre andel av noe stort, enn en stor andel av et mindre selskap, sier han.

SATSER VIDERE

Clemens Krafts strategi var opprinnelig å bygge opp en samlet vannkraftportefølje på

minimum 600 GWh innen 2021. Fasiten er at realisert produksjonsvolum ender på over 700 GWh. Det gir en produksjon som tilsvarer strømforbruket til om lag 35 000 husstander. Nå fokuseres det videre på god utvikling også etter 2021.

– Dette målet var først og fremst begrenset av tilgangen på subsidier gjennom grønne sertifikater. En positiv utvikling av kraftprisene og tilgang til mange gode prosjekter som står godt på egne bein uten sertifikater, gjør at vi ser mange muligheter også framover. Fornybar energi er utvilsomt framtida, og småkraft gir et viktig bidrag til å nå klimamålene i Parisavtalen, sier Edvardsen Klingan.

Blant Clemens Krafts nyeste prosjekter er også to av de største. Kraftverket i Tokagjelet i Kvam i Vestland fylke vil bli det største i Clemens Krafts portefølje, mer en dobbelt så stort som kraftverket i Helifossen i Nordland som i dag er en av selskapets største. Begge kraftverk er under bygging og vil komme i drift i løpet av 2021. Til sammen vil bare disse to kraftverkene gi strøm nok til mer enn 5000 husstander.

MÅ VÆRE BÆREKRAFTIG

Samtidig som etterspørselen etter ny fornybar energi er stor og økende, er Børge Edvardsen Klingan svært bevisst på at også utbygging

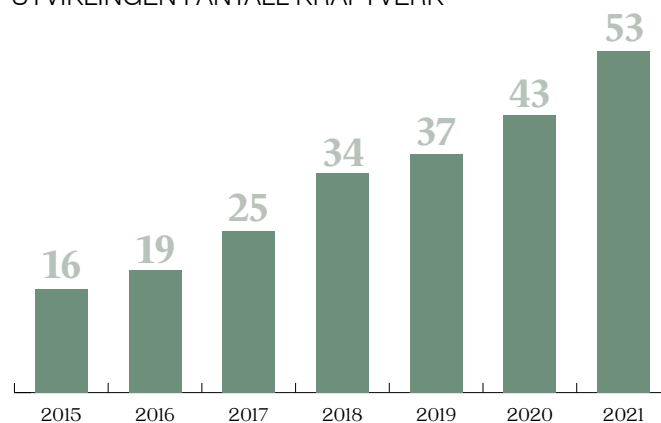
Krafttak. Arbeidet med kraftverk i Hellifossen i Nordland begynte i juni 2019. Kraftverket vil gi ca. 28 Gwh, noe som tilsvarer strøm til ca. 1400 husstander. I anleggsperioden er 8–10 mennesker sysselsatt. Terråk kraftverk vil stå ferdig første kvartal av 2021.

av fornybar energi har sin pris, og setter spor etter seg. Vannkraftutbygging fører med seg inngrep i naturen som følge av vanninntak i elva, endret vannføring og bygging av rørgate og kraftledninger. Dette er inngrep som kan påvirke landskap, fiskebestand og biologisk mangfold.

– Ved vannkraftutbygging må lokale hensyn og globale utfordringer veies opp mot hverandre, sier han.

– Derfor gjør vi det vi kan for å minimere skadene. Våre prosjekter skal være bærekraftige – både for økonomi, miljø og samfunn.

UTVIKLINGEN I ANTALL KRAFTVERK

Olavsflammen fra Stiklestad

I fjor ble Olavsflammen tent på Stiklestad. Den skal brenne uavbrutt fram til nasjonaljubileet i 2030, tusen år etter Olav den Helliges fall på samme sted. Prestegårdshistorien går også tilbake til middelalderen – og nå skal flammen fra Stiklestad følge med når OVF's 200 års jubileum markeres på prestegårder landet rundt i sommer.

Under en høytidelig seremoni på Stiklestad hentet OVF sin avlegger av Olavsflammen. Biskop i Nidaros, Herborg Finnset la i sin tale blant annet vekt på prestegårdene som knutepunkt for kunnskap og utvikling. Det var viktig at det var lys i vinduene på prestegården, i alle hus måtte ilden brenne. For varme og lys, for trygghet og fellesskap. Men ilden er også symbol på den kraften som lyser opp, viser vei, som gjør at vi ser, sa biskop Herborg blant annet. Når Olavsflammen nå bringes landet rundt blir det også et tydelig symbol på at vi er

fremdeles på vandring, og at tradisjonen vi står i av nestekjærlighet, tro og håp, fortsatt er viktig for vår tid og alle de som kommer etter oss.

Direktør Ole-Wilhelm Meyer i OVF la i sin tale vekt på at OVF's historie er en del av den 1000-årige historien om utviklingen av det norske samfunnet, og hvordan fellesskapets verdier er forvaltet til det beste for land og folk. Med Olavsflammen med til sommerens jubileumsarrangementer bærer vi med oss en flamme som symbol på opphavet til disse viktige fellesskapsverdiene, da landet ble samlet etter Olavs fall på Stiklestad.

Tenner ilden. Ilden ble tent av Sigve Havik Nysæter (t.v) og Vermund Tøtsås Johnsborg fra henholdsvis Stiklestad IL og Leksdal IL. FOTO: ØYVIND MALUM